

**Tóth Zoltán**

## **Lente Gábor: Vízilónaptej és más történetek kémiaiából**

Lente Gábor tudományt népszerűsítő írásaival évek óta találkozhat az Olvasó a Természet Világában, a Magyar Kémikusok Lapjában, a Középiskolai Kémiai Lapokban, de a Matematika Tanításában is, és újabban internetes blogján (ScienceBits)<sup>1</sup>.

Válogatott írásait most kötetbe rendezve jelentette meg a Typotex kiadó. A meglepően című és már-már gyermekien agyonrajzolt borítót viselő kötetben 32 írást találunk három témakör köré rendezve, összesen 256 oldal terjedelemben.

Az első témakör – *Természettudomány és szépirodalom* – témáját tekintve nem ismeretlen a KÖKÉL olvasói számára, hiszen Kalydi György „Keresd a kémiát” című rovata évek óta izgalmas feladatokat ad a diákoknak a szépirodalmi művekben – elsősorban Verne és Jókai regényeiben – fellelhető természettudományos – főként kémiai – vonatkozásokból. „A természettudományok és a matematika tanítása színesebbé, érdekesebbé tehető, ha a megoldandó feladatok történelmi feljegyzéseken vagy irodalmi műveken alapulnak.” – írja a Szerző *Honnan nézte Poszeidón Trója ostromát?* című tanulmányában. És valóban, számtalan példát találunk ebben a könyvben a humán és a természettudományos műveltség integrálására. (Ehhez persze egy olyan széles látókörű, a természettudományokban, az irodalomban, a zenében és a filmművészetben is jártas ember is kell, mint amilyen a Szerző...) Az *Odüsszeusz a csillagok fényében* írásában Lente Gábor bemutatja, hogyan lehet egy irodalmi műben leírt események dátumát meghatározni a műben szereplő csillagászati és földrajzi utalások alapján. Imponáló, bár korántsem könnyed olvasmány a matematikai és földrajzi ismereteket felhasználó *Honnan nézte Poszeidón Trója ostromát?* történet. Thomas Mann művének apropóján (*Túl a varázshegyen*) számos érdekes, a TBC köré csoportosítható orvosi, biológiai és kémiai dolgot tudhatunk meg. Alapos – és első olvasatra

---

<sup>1</sup> [http://www.inorg.unideb.hu/LenteBlog/index\\_magyar.html](http://www.inorg.unideb.hu/LenteBlog/index_magyar.html)

meghökkenítő – elmélkedést olvashatunk a szuperjégről (*Szuperjég*) Kurt Vonnegut „Macskabölcső” című műve okán. Nagyon érdekes és tanárnak, tanulóknak igen hasznos az *Ózon az irodalomban* című írás, melyben bemutatja a Szerző az ózonnal kapcsolatos környezetkémiai ismeretek megjelenését néhány irodalmi műben. Külön érdekessége ennek a történetnek az „ózdudás” kifejezés jelentésével, eredetével kapcsolatos rész. Kémiai szempontból is izgalmas a *Mi lehetett Nessus vére* című írás. Ezt a blokkot a *Shakespeare és a természettudomány* című tanulmány zárja, melyből nem csak csillagászati, de igen alapos méregtani ismeretekre is szert tehet az Olvasó. Külön értéke ennek az írásnak, hogy néhány esetben nem csak a magyar fordításokra támaszkodik a Szerző, hanem az eredeti angol nyelvű mű elemzése során mutatja be például azt, hogy a nagy drámaíró használta az „atom” kifejezést is.

Az első témakör kétségkívül izgalmas és imponáló, de ugyanakkor olykor igen nagy figyelmet igénylő írásai után üdítőleg hatnak a második részben (*Híresek és kémikusok*) olvasható életrajzok. Ebben a részben a Szerző 10 olyan létező vagy létezett híres személynek (*Margaret Thatcher, Isaac Asimov, Alekszandr Porfirjevics Borogyin, Primo Levi, Angela Merkel, Neumann János, Dévényi Tibor, Ferenc pápa, Görgey Artúr, Kurt Vonnegut*) és egy, az írói fantázia szüleményének (*Sherlock Holmes*) életrajzát, élettörténetét mutatja be, akik végzettségük vagy munkakörük révén kötődnek a vegyészethez, a kémiához. Ezek kapcsán teszem meg egyetlen kritikai megjegyzésemet a könyvvel kapcsolatban. Noha a Szerző nagy hangsúlyt fektet az írásaiban szereplő idézetek fordítójának, hivatkozott publikációk fellelési helyének megadására, szót sem ejt az egyes történetekhez rendelhető fontosabb forrásmunkákról, esetleges további ajánlott olvasmányokról.

A kötet harmadik fejezete (*Mindennapi tudomány*) kifejezetten olyan, az iskolai oktatásban is felhasználható írásokat tartalmaz, melyek viszonylag könnyen kapcsolhatók természettudományos tananyagokhoz is. Kifejezetten érdekes, sőt élvezetes olvasmány az „... és lőn világhírűség. Fényt kibocsátó kémiai reakciók a világító rudaktól a szentjánosbogarakig, a Metanolgazda(g)ság – A jövő energiája?, a Mindenképpen meleg vízben kell mosni?, a John Travolta és a triklóretilén, A Vasa csatája az új elemekkel és a Tudomány, de minek és

*kinek?*, *IgNobel-díjak minden mennyiségben* című írás. További igen érdekes, de korántsem könnyű olvasmány a *Távolban egy napvitorla* és a kötet címadó írása a *Vízilónaptej. A Soai-reakció és a biológiai kiralitás eredete. Isten valóban nem kockázik?* című izgalmas írás érdekessége, hogy ennek a témakörnek a kutatásában elért eredményeiből készítette Lente Gábor MTA doktori értekezését. Olvashatunk még az újabban felfedezett elemek elnevezése körüli problémákról (*Elemnévadás az uránon túl*), a kémiatörténet egyik meghatározó eseményéről (*Az első kémiai konferencia*), az iskolai kémiatanulmányokból jól ismert Bohr-féle atommodell történetéről (*Száz éves a Bohr-féle atommodell*) és a kilogramm definíciójának problémájáról, egy esetleges új definíció várható következményeiről (*A kilogramm várható új definíciója és ennek következményei*).

Szerző és műve többnyire elválaszthatatlanok egymástól. Ezért talán megbocsátható, ha a könyvismertetést a Szerző érdemeinek ismételt kiemelésével zárom. Ahogy ezt már korábban egy zárójeles megjegyzésben említettem, a kötet valamennyi írásából kitűnik Lente Gábor rendkívül széles körű humán és természettudományos műveltsége. És ez nem mindennapi írástudással párosul: természet-tudóstól – talán nem mindenki tudja: Lente Gábor a Debreceni Egyetem Kémiai Intézetének fiatal professzora – szokatlan könnyed, élvezetes stílussal, gördülékeny mondatfüzerekkel és sajátos humorral.

Lente Gábor: *Vízilónaptej és más történetek kémiából*, Typotex, Budapest, 2017. ISBN: 978-963-2799-14-8